

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในงานส่งเสริมการเกษตรนับว่าเป็นภารกิจหนึ่งของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่จะนำความรู้วิชาการใหม่ ๆ ในทางการเกษตร ไปปรับปรุงแก้ไขหรือสนับสนุนเกษตรกรให้มีความรู้มีความพร้อม และสามารถนำความรู้นี้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานในอาชีพของตนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงในทางอาชีพและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเกษตรกรและของประเทศต่อไป

ในการส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการใช้ระบบฝึกอบรมและการเยี่ยม โดยอาศัยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยใหม่ ๆ จากสถาบันการวิจัยต่างๆ ที่จะใช้ในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรให้แก่เกษตรกร และได้มีการกำหนดอัตราส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 1 คน ต่อเกษตรกร 1,000 ครอบครัว ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรคนหนึ่ง ๆ จะต้องดูแลเกษตรกรเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นไปได้ยากที่จะประสบความสำเร็จ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างผู้นำท้องถิ่นขึ้น เพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรทั่วไป

สตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ครึ่งหนึ่งของประเทศที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบสำคัญตั้งแต่สถาบันพื้นฐานของสังคมชุมชนและประเทศ การที่จะให้สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สตรีจะต้องพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีคุณภาพเสียก่อน เพื่อเป็นรากฐานในท้องถิ่นและชุมชนนั้น ให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และสมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (บุปผา, 2526 : 84) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2534) ในส่วนที่เป็นแผนพัฒนาสตรีได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรี สร้างความ

เป็นธรรมและเสมอภาคในสิทธิและหน้าที่ของสตรี ด้วยการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ มีเวลาว่างเพื่อการพักผ่อน มีส่วนร่วมในการกำหนดทัศนคติและค่านิยม มีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนการปกครองท้องถิ่นและการเมืองในระดับต่างๆ (สุธีรา, 2531 : 10) และไพรัตน์ (2533:81) ได้กล่าวว่าในแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544) มุ่งให้โอกาสสตรีที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ให้มีความพร้อมใน 3 ด้านคือ 1) ด้านคุณลักษณะส่วนตัว 2) ด้านชีวิตและครอบครัว และ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แต่จากการที่ได้ศึกษาเท่าที่ผ่านมา การศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับสตรีมักจะให้ความสนใจในแง่ของสวัสดิการของสตรีมากกว่าที่จะศึกษาถึงศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรีที่จะมีส่วนในการพัฒนาประเทศ (ภัสสร, 2527 : 14) เช่น ปัญหาของความไม่เสมอภาคซึ่งทำให้สตรีไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้เต็มที่ สังคมได้กำหนดบทบาททางเพศไว้อย่างตายตัวเกินไป แม้ว่าสตรีจะมีส่วนร่วมมากขึ้นในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง แต่การมีส่วนร่วมนี้มักจะเป็นไปในแนวของบทบาทดั้งเดิม ทำให้การระดมทรัพยากรสตรีเพื่อการพัฒนาประเทศเป็นไปได้ไม่เต็มที่ (โคทม, 2527 : 7)

จากการวิจัยของ ปรัชญา (2528:130-131) ในเรื่อง สถานภาพทางสังคมของผู้นำในหมู่บ้านในประเด็นทางเพศ พบว่า ผู้นำสตรีมีเพียงเล็กน้อย (จากการศึกษาผู้นำในหมู่บ้าน 167 คน ปรากฏว่าผู้นำส่วนใหญ่เป็นชายร้อยละ 95.20) ที่เป็นเช่นนี้อาจเกิดจากการที่สตรีชนบทจำกัดบทบาทของตนในการแสดงออกทางสังคมอยู่มาก (หรืออีกนัยหนึ่ง สภาพทางสังคมในชนบทมีส่วนจำกัดบทบาทของสตรีในการแสดงออกเช่นกัน) กล่าวคือสตรีสนใจในกิจการงานครอบครัวมากกว่ากิจกรรมส่วนรวมและยินยอมให้ชายมีบทบาททางการเมืองการปกครองรวมทั้งการเป็นผู้นำในการพัฒนาชนบทด้วยจึงทำให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชนบทน้อย อย่างไรก็ตามยังไม่สามารถสรุปได้ว่าสตรีในชนบทขาดความสามารถหรือไม่เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป แต่น่าจะสรุปได้ว่าสตรีในชนบทยังไม่มีโอกาสได้แสดงตนในฐานะผู้นำการพัฒนาเท่าที่ควร และไพรัตน์ (2528 : 82) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคมภายนอกของสตรีมีน้อยมาก ถ้ามีก็มักจะเป็นไปในรูปของการปลุกกระตุ้นชักชวนโดยกลไกขององค์กรที่เป็นทางการต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ มากกว่าจะเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของสตรีในชนบทเอง ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของการพัฒนาสตรีในชนบทคือ การพัฒนาที่กำหนดให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกลุ่มเป้าหมายใน

การพัฒนาชนบทในการพัฒนาสตรีรูปแบบที่กำหนดให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ย่อมจะละเลยกลุ่มสตรีที่มีศักยภาพสูง ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในชนบทไปอย่างน่าเสียดาย นั่นคือกลุ่มสตรีที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งจากสถิติพบว่า มีถึงร้อยละ 18.1 และกลุ่มสตรีที่มีอายุระหว่าง 15-49 ปี ที่ยังไม่เคยแต่งงานมาก่อนมีถึงร้อยละ 13.1 ข้อมูลเหล่านี้ น่าจะให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งในการที่จะนำมาพิจารณาว่า กลุ่มสตรีเหล่านี้มีบทบาทอย่างไร ในหมู่บ้านในการพัฒนาสตรีชนบท

ในปัจจุบันผู้นำท้องถิ่นที่เป็นสตรีมีมากขึ้นได้แก่ ผู้นำกลุ่มสตรีเป็นผู้นำท้องถิ่นแบบไม่เป็นทางการ ที่ประชาชนยกย่องสรรเสริญและมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านของตำบลเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญในงานพัฒนาชุมชน (พัฒนาและคณะ, 2524 : 93) ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรรู้จักคัดเลือกและใช้ผู้นำให้ถูกกาลเทศะจะช่วยให้งานส่งเสริมการเกษตรบรรลุเป้าหมายได้ดีขึ้น (เจริญ, 2525 : 204) สตรีนั้นสามารถทำงานได้ในระดับผู้นำ เช่นเดียวกับบุรุษ ปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงน่าจะเป็นเพราะสตรีขาดความตื่นตัวที่จะเข้าร่วมมีบทบาททางการเมืองการปกครอง (อภิชาติ, 2527 : 17) ผู้ที่เป็นผู้นำสตรีมิใช่แต่ว่ามีความสำคัญในบ้านเรือนของตน แต่จะต้องมีความรู้ต่าง ๆ ที่จะทำให้ชุมชนทั้งหมดรวมทั้งประเทศชาติมีความร่มเย็น มีความสงบสุขได้ (นิรันดร์, 2531 : 3)

ตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สตรีมีบทบาทหลายประการ ซึ่งจะมิผลต่อการพัฒนาประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสตรีแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เอกชน และอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีที่จะผลักดันให้สตรีซึ่งมีจำนวนครึ่งหนึ่งของประชากรทั่วประเทศ ได้มีส่วนร่วมในกลไกของการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไปคือ เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างดังนี้คือ

1. เพื่อทราบถึงลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และลักษณะทางจิตวิทยาบางประการ ได้แก่ ความมุ่งหวังในชีวิต ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการรับรู้ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อวัตถุประสงค์และการทำงานส่งเสริมการเกษตร
2. เพื่อจัดลำดับของการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในแต่ละกิจกรรมของงานส่งเสริมการเกษตร
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรทางด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกับการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร
4. เพื่อระบุปัญหาและอุปสรรคในการทำงานส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เข้าไปมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร
3. ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาสตรีของหน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรอาสาสมัครต่อไป
4. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นยุทธวิธีในงานส่งเสริมและการพัฒนา เพื่อให้บังเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

สมมติฐาน

การมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้คือ อายุ ขนาดของครอบครัว ประสบการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร ความมุ่งมั่นในชีวิต ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการรับรู้ที่มีต่อวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลที่ศึกษาจากผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่ รวม 10 อำเภอ จำนวน 190 คน โดยการวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร และปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งได้แก่ อายุ ขนาดของครอบครัว ประสบการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร ความมุ่งมั่นในชีวิต ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้มาจากการตอบแบบสอบถามจากความรู้สึก และความจำของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในเหตุการณ์และกิจกรรมระหว่างปี พ.ศ. 2532-2533

นิยามศัพท์

นิยามศัพท์ทั่วไป

ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง สตรีที่เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สถานภาพส่วนบุคคล (หรือลักษณะส่วนบุคคล) หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้งทางลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา

นิยามศัพท์ของตัวแปร

ก. ตัวแปรตาม

กิจกรรมงานส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กิจกรรมเกษตรที่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรปฏิบัติด้วยความสมัครใจเพื่อเพื่อนบ้านและชุมชน โดยเห็นแก่ประโยชน์ของเกษตรกรเพื่อนบ้านหรือชุมชนของตนเอง ตามหัวข้อต่อไปนี้

- (1) การเข้าร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
- (2) การได้พบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตามจุดนัดพบ
- (3) การให้ความร่วมมือในการทำแปลงส่งเสริมหรือแปลงทดสอบพืช
- (4) การถ่ายทอดความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่เพื่อนบ้าน
- (5) การให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนบ้านที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเกษตร
- (6) การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและวางแผนในโครงการส่งเสริมใหม่ ๆ
- (7) การนำข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาด้านการเกษตร ไปสู่เพื่อนบ้าน
- (8) การให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการจัด

เก็บข้อมูล

- (9) การให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมในโครงการ
- (10) การนำปัญหาของเพื่อนบ้านเกษตรกรไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือนักวิชาการ

(11) การออกเยี่ยมเยียนเกษตรกรเพื่อนบ้าน

(12) การให้ความร่วมมือในการเป็นตัวแทนของเพื่อนบ้านไปร่วมตัดสินใจ

เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง การที่ผู้ให้ข้อมูลมีการกระทำออกมาในลักษณะการทำงานร่วมกัน มีความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และการดำเนินงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนี้วัดได้โดยระบบการให้คะแนน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุคำตอบว่า "ทุกครั้ง" "บ่อยครั้ง" "นาน ๆ ครั้ง" และ "ไม่เคยเลย" โดยได้กำหนดการให้คะแนนดังนี้คือ

ทุกครั้ง	=	4	คะแนน
บ่อยครั้ง	=	3	คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	=	2	คะแนน
ไม่เคยเลย	=	1	คะแนน

ข. ตัวแปรอิสระ

(1) อายุ หมายถึง อายุบริบูรณ์ของผู้ให้ข้อมูลเป็นจำนวนปี

(2) สถานภาพการถือครองที่ดิน หมายถึง ลักษณะการถือครองที่ดินของผู้ให้ข้อมูลซึ่งอาจจะเป็นที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือสามีทั้งหมด เข้าทั้งหมด หรือเข้าบางส่วน และเป็นของตนเองหรือสามีบางส่วน

(3) ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนของพื้นที่ที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (คิดเป็นไร่)

(4) ขนาดของครอบครัว หมายถึง จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดู หรือให้การศึกษาเล่าเรียน

(5) ประสบการณ์การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนความถี่ (ครั้ง) ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมหรือสัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

(6) การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกหรือตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

(7) ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง จำนวนปีที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานในหน้าที่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้เชื่อมประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน

(8) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลมีการติดต่อพูดคุยและปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับเรื่องของการประกอบอาชีพในรอบปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2533)

(9) ความมุ่งหวังในชีวิต หมายถึง ความปรารถนา หรือเป้าหมายในชีวิตของผู้ให้ข้อมูลซึ่งหวังว่าจะได้จะเป็น เช่น ต้องการมีรายได้เพิ่ม มีที่ดินเป็นของตนเองเพิ่มขึ้น สามารถส่งบุตรหลานเรียนสูงขึ้น มีชีวิตที่สุขสบายขึ้น หรือมีบ้านเรือนที่สวยงามกว่าเดิม ความมุ่งหวังในชีวิตนี้วัดได้โดยระบบการให้คะแนน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีความต้องการ "มาก" "ปานกลาง" และ "น้อย" โดยได้กำหนดการให้คะแนนดังนี้ คือ

ต้องการมาก = 3 คะแนน

ต้องการปานกลาง = 2 คะแนน

ต้องการน้อย = 1 คะแนน

(10) ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในด้านความซื่อสัตย์ ความชำนาญและความกระตือรือร้นในการทำงาน ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนี้วัดได้โดยระบบการให้คะแนนซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีความคิดเห็นว่า "เห็นด้วย" "ไม่มีความเห็น" และ "ไม่เห็นด้วย" โดยได้กำหนดการให้คะแนนดังนี้คือ

เห็นด้วย = 3 คะแนน

ไม่มีความเห็น = 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วย = 1 คะแนน

(11) การรับรู้ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การตีความจากความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อวัตถุประสงค์ และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรที่ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ผ่านมา การรับรู้ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อวัตถุประสงค์และดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรนี้ วัดได้โดยระบบการให้คะแนนซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุคำตอบว่า "ใช่" "ไม่แน่ใจ" และ "ไม่ใช่" โดยได้กำหนดการให้คะแนน ดังนี้คือ

ใช่ = 3 คะแนน

ไม่แน่ใจ = 2 คะแนน

ไม่ใช่ = 1 คะแนน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved